

Pædagogisk arbejdsgrundlag på dagtilbudsområdet 2017

N/ESTVED

Forord

Værdier, læringssyn og børnesyn

Dannelse

Læring og udvikling

Legens betydning

Børnefællesskaber og børns deltagelsesmuligheder

Læringsmiljøer

Forældresamarbejde og forældreinddragelse

Didaktik

Overgange og sammenhænge

De 6 læreplanstemaer (afventer ministeriets udspil)

NÆSTVED

Center for Dagtilbud og Skole

Pædagogisk grundlag på dagtilbudsområdet er udarbejdet af:

Elin kofoed, pædagogisk konsulent - tovholder

Lene Lassen, daglig leder syd - Diget

Pia Krog, daglig leder vest - Mariehuset

Laila Elmegaard, daglig leder øst - Nattegalen

Nina Topsøe, daglig leder nord - Busters Verden

Annette Steen, daglig leder syd - Evigglad

Majbritt Andreassen, konsulent - dagplejen

Lisbeth Møller, pædagog øst - Kornblomsten

Annette B. Sørensen, pædagogisk assistent syd - Diget

Mette Larsen, pædagog nord - Ønskeøen

Bonnie Jensen, dagplejer - område nord, Holsted

Billederne i det pædagogiske arbejdsgrundlag, er fra Næstved Kommunes dagtilbud.

Forord

Dagtilbuddene i Næstved kommune har, sammen med forældrene, en vigtig opgave i at give børnene omsorg, tryghed og skabe rammer, der understøtter, at alle børn kan trives, lære og udvikle sig.

Det pædagogiske arbejdsgrundlag skal ses i forlængelse af Næstved kommunes Sammenhængende Børne- og Ungepolitik og det overordnede pædagogiske grundlag, som er udarbejdet af Mastergruppen, der blev nedsat af ministeren i 2016, i forbindelse med styrkelse af den pædagogiske læreplan på dagtilbudsområdet.

Januar 2017 blev de to tidligere centre, Center for dagtilbud og Center for uddannelse, lagt sammen til et fælles center – Center for dagtilbud og skole, hvilket har skærpet opmærksomheden yderligere på, at der skabes sammenhæng i børnenes liv. Det pædagogiske arbejdsgrundlag skal derfor også ses i tæt sammenhæng med 2020 planen, skolepolitikken og det fælles brobygningsmateriale, der er gældende for Center for Dagtilbud og skole.

Det pædagogiske arbejdsgrundlag skal give et fælles afsæt for personalet i Næstved kommunes 0-6 års tilbud. Arbejdsgrundlaget omhandler en fælles forståelse af blandt andet dannelse, leg, læring, børnefællesskaber og læringsmiljøer, samt konkrete beskrivelser af, hvordan det pædagogiske personale kan arbejde kvalificeret med de forskellige elementer.

Det pædagogiske arbejdsgrundlag er politisk godkendt og danner grundlag for det pædagogiske arbejde i alle dagtilbud og vi håber, at materialet bliver til glæde og gavn for forældre og børn i Næstved kommune.

Med venlig hilsen

Lars Nedergaard
Centerchef for
Dagtilbud og skole

Søren Dysted
Formand for Børne-
og Skoleudvalget.

Værdier, læringssyn og børnesyn

Næstved kommunes pædagogiske grundlag tager udgangspunkt i Dagtilbudsloven, Næstved kommunes sammenhængende Børne- og Unge politik 0-18 år samt "Master for en styrket læreplan" udarbejdet af ministeriet for Børn, undervisning og ligestilling. Det danner grundlag for det arbejde, der skal foregå med børn i alle Næstved kommunes dagtilbud.

Det pædagogiske grundlag hviler på demokratiske værdier og tager udgangspunkt i den nyeste forskning inden for området. Tilgangen til børnene bygger på systemisk tænkning, hvor børnenes udvikling, læring og trivsel ses i sammenhæng med deres omgivelser.

I Næstved kommune er der vedtaget en sammenhængende børnepolitik. Af politikken fremgår det, at Næstved kommune på alle måder ønsker at være en aktiv bidrager for en god opvækst og at formålet er at klæde børn og unge på til fremtiden. [Læs vores Børn- og Ungepolitik.](#)

Politikken hviler på følgende værdier:

- Livsglæde
- Ansvarlighed
- Sundhed
- Kompetencer

Livsglæde

Med livsglæde menes en grundlæggende tilfredshed ved livet, at mennesker har et positivt livssyn, evnen til begejstring og mod på livet. At mennesker tør være nysgerrige, udforskende og se muligheder.

Livsglæde understøttes, når vi oplever humor og sjov, når der er noget at grine af og nogen at grine med. Livsglæde er vigtig for al udvikling og trivsel.

Ansvarlighed

Med ansvarlighed menes at have og tage ansvar for egne handlinger og for fællesskabet. Ansvarlighed udledes i de handlinger, vi gør alene og sammen med andre og betyder, at man melder til og fra og viser hensyn over for andre. Med ansvarlighed menes tillige, at børnene og det pædagogiske personale sammen skaber rammer og laver aftaler for "det gode samvær" med henblik på at udvikle børnefællesskaber.

Sundhed

Har mange aspekter og må derfor ses og forstås i et bredt perspektiv. Glæde, vilje, udholdenhed og sejhed er vigtige egenskaber for at kunne begå sig og trives. Renlighed og hygiejne er faktorer, som har indflydelse på, hvordan vi som mennesker beskytter både miljøet og os selv. Bevidsthed om kostens sammensætning, den fysiske udfoldelse og frisk luft har ligeledes betydning for sundheden. Derudover forstås et sundt miljø, som et miljø, hvor der er mulighed for at lære og udvikle sig i rammer, der er omsorgsfulde og trygge og hvor stemningen er god.

Kompetencer

Alle mennesker lærer op gennem livet og udvikler forskellige kompetencer. En kompetence bliver det dog først, når den viden og de færdigheder, vi besidder, kan anvendes i praksis og overføres til andre situationer. Jo rigere et læringsmiljø man færdes i, jo større er muligheden for at udvikle sine kompetencer.

"Gode dagtilbud gør en stor forskel for børns liv, både her og nu og langt ind i børns voksenliv. Især børn fra udsatte hjem får bedre livs muligheder, når de har gået i gode dagtilbud".

Brenda Taggart

Børnesyn

Barnet opfattes som et aktivt individ med iboende kompetencer og som medskaber af sit eget liv og læring. Dette gør, at barnet har krav på at blive medregnet i fællesskabet, ligesom det har krav på at opleve tilknytning til nære voksne og børn.

- Barnet ses som unikt og værdifuldt, dvs. med medfødte evner og muligheder.
- Barnet afspejler sine erfaringer både med andre mennesker, men også med de vilkår og omgivelser, som det tilbydes.
- Barnet ses som barn med den forståelse, at barndommen har en værdi i sig selv.

Børn har brug for:

- Venskaber og fællesskaber. Relationerne til og venskaberne med de andre børn er centralt for børnenes trivsel.
- Relationer til voksne. Børn har ret til tilgængelige og nærværende voksne.
- Anerkendelse for deres initiativer, ideer og kompetencer.
- Inkluderende læringsmiljøer, hvor alle børn har mulighed for at deltage.
- Legen som grundlag for udvikling og læring.

Læringssyn

Næstved kommune har beskrevet et fælles læringssyn. Dette er gældende for alle ledere og medarbejdere centralt i forvaltningen som decentralt i dagtilbud, skoler, SFO og klubber og udmøntes både i monofaglige som i tværfaglige indsatser i forhold til børns læring og udvikling.

Læring omfatter barnets udvikling af såvel

- viden (det barnet ved)
- færdigheder (det barnet kan)
- holdninger (det barnet vil)
- selvværd (det barnet er)
- mestring (det barnet gør)

Ydre og indre læring

I dagtilbuddene taler vi om den ydre læring og den indre læring, når vi arbejder med læreplaner.

Den ydre læring handler om kundskaber, viden, færdigheder og kunnen. Den handler om det vi gør og kan og omhandler både formel og uformel læring. Den indre læring handler om erkendelse gennem værdier, holdninger og følelser. Den handler om vores samspil med fokus på relation og kommunikation.

Læring er uddannelse og dannelse – i sammenhæng med socialisering, kvalificering og udvikling. Læring er omfattet af ydre samspilsprocesser og indre tilegnelses- og erkendelsesprocesser.

Det fælles læringssyn er pejlemærke for tilrettelæggelse af barnets hverdag, hvor vi har fokus på både de fysiske, psykiske og æstetiske rammer. Det kræver pædagogisk refleksion, vurdering og justering af den pædagogiske praksis og af læringsmiljøet. [Læs vores fælles læringssyn.](#)

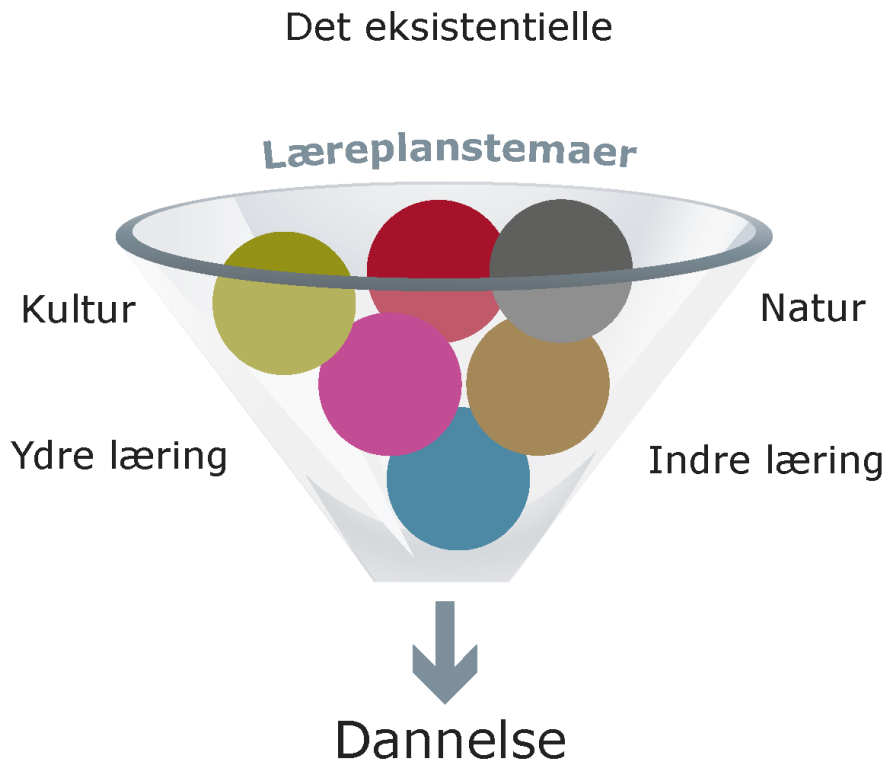

“Børn er gode til at vise og fortælle, hvordan de oplever deres hverdag, men det kan være svært for de voksne at se og lytte efter. Når det lykkes, giver det et fantastisk boost til udviklingen af den pædagogiske praksis.”

EVA

Lærings- og dannelsesmodellen

Rundt om os er der nogle vilkår, der er med til at danne os som mennesker – det beskriver vi som naturen, kulturen og det eksistentielle.

For at blive dannet, skal vi lære noget og dermed også erkende noget, både om os selv og om vores omgivelser - det beskriver vi som ydre og indre læring.

Disse elementer skal det pædagogiske personale forholde sig bevidst til, i samspil med de 6 læreplanstemaer og derigennem bibringe børnene dannelse og dermed også kompetencer, der klæder dem på til fremtiden.

De 6 læreplanstemaer

- Natur , udeliv og science
- Krop, sanser og bevægelse
- Sociale kompetencer
- Kommunikation og sprog
- Alsidig personlig udvikling
- Kultur, æstetik og fællesskab

Dannelse

Dannelse skal ses som formålet med opdragelse og pædagogisk arbejde. Dannelse ses dels som den *proces*, der sker i et barn (menneske), når det er under indflydelse af f.eks. sociale, kulturelle og pædagogiske påvirkninger, dels som resultatet af denne proces.

Dannelse handler om at udvikle selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet. Disse tre evner skal ikke kun ses som adskilte, men skal indgå i sammenhæng med hinanden. Det enkelte menneskes ret til og mulighed for selv- og medbestemmelse skal ses i sammenhæng med solidariteten med andre individer eller grupper af individer. Udviklingen af disse evner ses på én gang, som noget man arbejder sig frem til, og som noget man tager ansvar for. Således ses menneskets aktive handlen som et fundament for selve dannelsesprocessen.

Dannelse er en livslang proces og selvom alt i princippet medvirker til barnets dannelse, er det nødvendigt med nogle tegn på, hvornår der er tale om dannelse.

Det kan f.eks. være:

- Afsky og modværge mod umenneskelighed
- Sans for lykke
- Evne og vilje til at gøre sig forståelig
- Bevidstheden om det historiske ved ens egen eksistens
- Åbenhed overfor de sidste spørgsmål (det eksistentielle)
- At tage ansvar for sig selv og de fællesskaber vi befinder os i

---

”Dannelse er ikke at se ind i sig selv, men at se ud i verden og derigennem finde sig selv”

Svend Brinkman

Eksempler på livsaktiviteter, som vil kunne bidrage til børns dannelse, og derfor bør indtænkes i det pædagogiske arbejde:

- Historier - enten som nyheder eller noget der underholder eller belærer os.
- Samtalen - som det medie man bruger til at dele sine tanker med hinanden og lære nye ting at kende.
- Et sprog mange sprog - der handler om betydningen af at kunne flere sprog end sit modersmål, men også at man behersker sit modersmål, så man kan bruge det nuanceret og mangfoldigt.
- Teater - fordi det at spille teater og fremstille en anden person gør, at man tager et stort skridt ind i udvidelsen og menneskeliggørelsen af sig selv.
- Naturerfaring - at få erfaring med naturen danner mennesket, fordi vi forundres og bliver omhyggelige iagttagere af at være i naturen og at noget er større end os selv.
- Politik - skal læres ved at udleve det i det fællesskab, man er en del af, f.eks. børnehaven.
- Arbejde - det levede livs arbejde, at yde sit til fællesskabets og eget bedste er dannende.
- Fejre fester - det er dannende at fejre andre og lade andre fejre en selv.
- Musikken - fordi kunstarterne har en særlig dannende værdi. Især hvis man selv udøver dem, det skærper sansningen.
- Opbrud - at børn bryder op fra det ene til det andet har en dannende virkning.

Der kan være flere eller færre livsaktiviteter. Det væsentlige er, at aktiviteterne er gennemtænkte og reflekterede af det pædagogiske personale.

Opsamlende om dannelsesbegrebet kan man sige, at det er et stort og rummeligt begreb, der siger noget om, hvad børnene skal lære sig. Det er derfor ikke ligegyldigt, hvilke aktiviteter der vælges og hvordan de udføres, da det får betydning for børnenes dannelse. Der er ikke tale om, at der skal laves kanoner over bestemte emner eller konkret viden, der repræsenterer det at være dannet. Dannelse er hverken kundskaberne, færdighederne eller holdningerne i sig selv. Det, der gør det til dannelse, er, at barnet knytter sammenhæng mellem sine holdninger og deres viden og /eller færdigheder og handler ud fra deres erkendelse.

“Dannelse handler om, hvad vi vil og ikke kun, hvad vi skal”

Stefan Hermann

Læring og udvikling

Tilknytning, som forudsætning for læring

Det lille barn knytter sig til de omsorgsgivere, som er omkring det og som opfylder barnets basale behov. Tilknytning kan beskrives som en teori om den proces, der fører til et psykologisk bånd mellem barn og omsorgsgiver.

Der findes altid tilknytning mellem barn og forældre, spørgsmålet er, hvilket mønster tilknytningen har. Kvaliteten af tilknytningen har stor indflydelse på barnets videre udvikling. Barnets oplevelse af tilknytning bliver til mentale repræsentationer hos barnet. En om barnet selv, omsorgsgivere og samspillet mellem dem.

"At lære er at gøre – sammen med andre"

Barnet konstruerer sin egen viden, kultur, forståelse af verden - sammen med andre.

Der er tale om en ligevægtsproces, hvor barnets møde med verden på den ene side bliver passet ind i – assimileret i - allerede eksisterende viden, værdier, handlinger eller muligheder, på den anden side bliver de mentale strukturer (viden, værdier og handlinger) ændret – akkommoderet – til at møde verden, på nye måder.

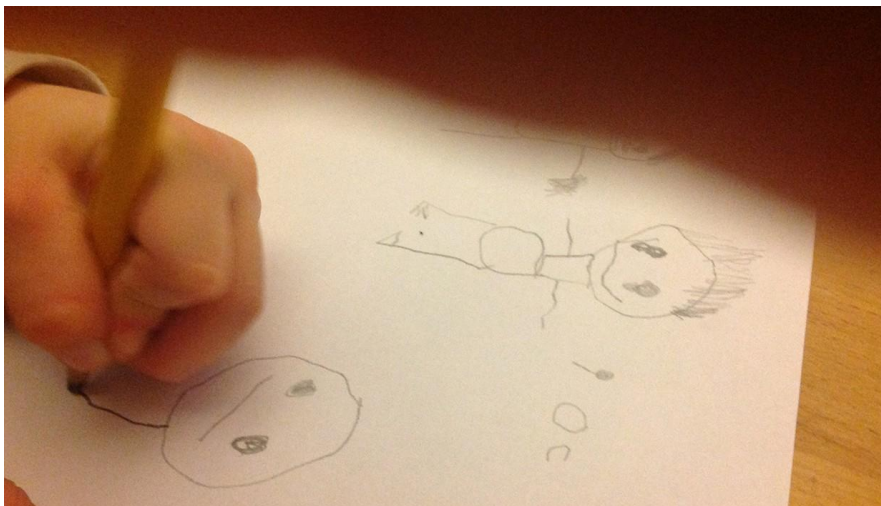
Man kan derfor sige, at de væsentlige faktorer, der har betydning for læreprocessen, er det, barnet allerede kan og ved og den motivation barnet har for at bruge den nye viden.

Samtidig opfattes læringen også som kropslig og motorisk, fordi det, som barnet laver, sætter spor i hjernen. Barnet skal være aktivt, for at sporene kan sætte aftryk.

Der tages udgangspunkt i et bredt læringsbegreb, hvor legen og den legende tilgang er udgangspunktet for læreprocesser. Der lægges vægt på værdien af de sociale fællesskaber i forbindelse med læreprocessen. Interaktionen mellem barn og voksen og børn imellem har stor betydning. Kulturelle redskaber, symboler og tegn har betydning for læringen, fordi de er menneskeskabte og medvirker til påvirkning af det, som læringen drejer sig om. Hermed udvides synet på zonen for den nærmeste udvikling til også at rumme de mange zoner for nærmeste udvikling, som opstår mellem børn, der udfordrer hinanden direkte og indirekte.

Der findes to universelle former for tænkning – den logisk videnskabelige og den narrative. Disse to former for tænkning har hver sin logik. Den logisk videnskabelige tager sig primært af de fysiske "ting" og den narrative form tager sig primært af mennesker og deres forhold.

Den narrative form har betydning for identitetsdannelsen, idet vi fortæller historier om vores liv.

"Læring er en proces, ikke et resultat"

James Nottingham

- Læring er en kompleks proces, som påvirkes af mange faktorer
- Læring handler både om kundskaber, færdigheder, værdier, holdninger og følelser
- Barnet skal selv være aktivt for at lære
- Læring bygger på det, barnet allerede kan og ved
- Motivation er vigtig for læreprocessen
- Læring foregår dels i børnefællesskaber, dels i interaktion med envoksen.

Det pædagogiske personales opgave er at:

- Have en intention og/eller mål for barnets og børnegruppens læring
- Indtænke udfordringerne i "strækhøjde"
- Tage udgangspunkt i børns forskellige vilkår, læringsstile og tempi
- Planlægge legende og lærende processer
- Anerkende barnets følelser og afstemme nærmeste udviklingszone
- Være bevidst om læringsmiljøets betydning.

"I dagtilbud skal der tages udgangspunkt i et bredt læringsbegreb, hvor børns læring hænger tæt sammen med trivsel, dannelse, udvikling og omsorg"

Charlotte Ringsmose

Legens betydning

Legen er børns foretrukne aktivitetsform og er central for børns udvikling og karakteriseres ved at være en umiddelbar, spontan og frivillig aktivitet. Leg understøtter barnets kreative, nysgerrige og sociale potentiale. Den rummer elementer, som er nødvendige, for at barnet kan lære egen personlige styrke at kende. Legen er vigtig, fordi det er barnets mest oplagte rum til at udvikle selvbestemmelse, forstået som evnen til at opnå stadig større indflydelse på – og kontrol over eget liv.

Nogle børn iagttager i perioder andres leg. De lærer og udvikler selv legen i eget tempo og der kan opstå flow af fordybelse, når de leger for sig selv. At forholde sig nysgerrigt, undersøgende og skabende til virkeligheden og være sammen om noget fælles, er med til at danne grundlæggende demokratiske og sociale færdigheder og forståelse. De oplevelser og erfaringer barnet får via legen, udvikler følelse af at kunne mestre noget. Når barnet leger sammen med andre, opøver barnet færdigheder i forhold til demokratisk og socialt samspil. Det indebærer evnen til at sige til og fra på en nuanceret måde og hermed markere et personligt standpunkt over for andre.

Der er naturlig sammenhæng mellem leg og læring. Hvad er det barnet skal lære og hvad skal det have ud af det.

Læring har traditionelt været tænkt som undervisning, og leg har været noget med at tumle rundt på egen hånd. Men der er ingen læreprocesser, der er mere effektive end dem, der har det legeprægede over sig. Så leg og læring kan ikke adskilles, for legen er altid en læreproces, og den gode læreproces vil ofte være én, hvor det går som "en leg".

I leg foregår læring ved gentagelser. Gentagelser i forhold til ritualer, rutiner, traditioner, mønstergengivelse m.m. samt et fundament for opnåelse af personlig tryghed. Spædbørn imiterer – også efter hukommelse, små børn imiterer større børn – og børn imiterer voksne.

“Leg er den proces, der starter med inspiration og ender med beherskelse”.

Jørgen Leth

Eftersom leg og socialt samvær blandt børn involverer megen kropslig aktivitet, er det vigtigt at sikre, at børnene både får glædesfyldte oplevelser ved at bruge kroppen, og at de får støtte til de sociale relationer til andre børn.

Når barnet leger, træner det kroppen fysisk, øver sproget og lærer at klare sig socialt i livet. Legen giver barnet erfaringer i at være sammen med andre og en begyndende forståelse for regler og aftaler. Legen er betydningsfuld i børns liv og i en tid med stort fokus på planlagt læring er der gode grunde til at skærpe fokus på legens selvstændige værdi.

Børn lærer at forhandle gennem leg og det som barnet kan udføre i dag i en samarbejdssituation, kan det udføre selvstændigt i morgen.

”Vi slutter ikke med at lege, fordi vi bliver gamle, men vi bliver gamle, fordi vi slutter med at lege”.

Karl Groos

Det pædagogiske personales opgave er at:

- have forståelse for legens betydning, og være gode til at beskytte den og skabe nogle miljøer, som understøtter legen.
- være i stand til at inspirere og støtte børnenes legende udforskning af verden – være inspirator/igangsætter og rollemodel – så børnegruppens legemønster hele tiden udfordres og udvikles.
- skabe ude- og inderummet, så det understøtter formålet med aktiviteten/legen, herunder et bevidst valg af materialer og rekvisitter.
- være bevidste om, hvordan legen støttes, guides og rammesættes, så alle børn kan være med og for, at legen udvikler sig positivt for alle børn, så de trives i deres rolle.
- skabe plads til barnets initiativer, til at være aktiv deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum for alle, for nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner m.v.
- have fokus på de børn, som ikke er i et legefællesskab. Foruden at føle sig uden for fællesskabet, risikerer barnet også at miste den læring, som opstår i samspillet. Børn der ikke har forudsætninger for at lege, af den ene eller anden grund, har brug for hjælp til både at udvide deres færdigheder ift. leg, og til at nogen hjælper dem videre, ud fra hvor de er.
- guide ved opståede uenigheder blandt børnene, så de lærer at forhandle, her i blandt at indgå kompromis – og lærer ikke kun at fokusere på egne umiddelbare interesser i legen, men udvide legen, så den kan rumme de deltagende børns interesser.
- skabe helhed mellem leg og læring, ved at tænke legeelementer ind i læreplaner, aktiviteter og i den pædagogiske planlægning. Være lydhør overfor børnenes initiativer og i samspillet udvikle læringsindholdet.

Børnefællesskaber

Barnets deltagelse i børnefællesskaber er vigtigt for at kunne trives og udvikles. Børn skal opleve, at de hører til og bliver set og anerkendt som dem, de er. Det er betydningsfuldt, at der bliver lyttet til deres ideer og holdninger og lagt vægt på, at de medvirker aktivt i fællesskabet. Børn ønsker at deltage i fællesskaber, og det er afgørende for barnets læring og dannelse at være i socialt samspil med andre og opleve at være værdsat og respekteret som gyldigt medlem af et fællesskab.

Deltagelse er med til at give børn lyst til og mod på at skaffe sig erfaringer, som bidrager til barnets udvikling. Fællesskab giver samhørighed og fælles interesse både i korte øjeblikke og over tid. Børn udvikler social identitet gennem samspil med andre børn. Det er centralt at børnene møder og kan rumme mangfoldighed på alle mulige måder.

Det kræver, at fokus flyttes til overvejende at være på læringsmiljøet og ikke på det enkelte barn. Hovedfokus skifter fra at være på "jeg" til at være på "vi".

Det kræver følgende 3 elementer for at være et reelt medlem af et fællesskab

- Fysisk tilstedeværelse
- Interaktion og samspil med børn og voksne i fællesskabet
- Samspillet er til gensidig berigelse og udviklende.

Alle børn skal opleve, at de er en naturlig del af det relationelle fællesskab med børn og voksne. De skal opleve at være en naturlig bidragsyder til de aktiviteter og udfordringer, der tilrettelægges for gruppen. Sammen med det pædagogiske personale har de andre børn betydning for, hvilke erfaringer det enkelte barn får. Børns liv kan anskues ud fra følgende 3 begreber, som har tæt sammenhæng med hinanden: Belonging, being og becoming.

Belonging handler om, at barnet skal vide, hvor det kommer fra og hvor det hører til, og have relationer og samspil med andre.

Being handler om, at barnet skal have mulighed for at være i nuet, erfare nye ting og finde mening i livet.

Becoming handler om den læring og dannelse barnet gennemgår og på den måde hele tiden udvikler sig.

"Børn er født sociale, men glæde ved fællesskaber og solidaritet kan kun vælges, hvis det er til stede som en kulturel mulighed"

Pernille Hviid

Det pædagogiske personales opgave er at:

- kigge på institutionens rutiner, traditioner, logikker og vaner og undersøge, om de passer til de børn, der er i børnegruppen.
- skabe rammer for fællesskaber, der udvider børns muligheder for deltagelse.
- hjælpe børn ind i samvær med andre børn.
- tydeliggøre kulturen i institutionen gennem anerkendende handlinger og støtte børnene i at agere hensigtsmæssigt i fællesskabet.
- være nysgerrige og opmærksomme på, hvordan vi taler om børnene og at sproget skaber virkeligheden.
- reflektere, med kritisk blik på egen praksis.
- være opmærksomme på børn og voksnes medvirken i processer, der sætter nogle børn på sidelinjen eller udenfor.
- se børnene og det samspil, der er, i en kontekst og forholde sig åbent til, hvilke handlemuligheder der på det pågældende tidspunkt kan være de bedste at afprøve.

Læringsmiljø

Der foregår læring hele tiden. Dagtilbuddet skal betragtes som et læringsmiljø, hvor hverdagslivet tænkes som en ramme for børnenes læring og læringsprocesser. Det miljø, børnene færdes i, har stor betydning for deres udvikling. Deres verden er fyldt med mennesker, genstande og oplevelser, som alle har stor betydning for udviklingen.

Et godt læringsmiljø opstår, hvor børnene kan lege, hvor de kan lære noget nyt og hvor de som en følge heraf udvikler sig. Børn lærer og udvikler kompetencer i alle de kontekster, de indgår i i løbet af dagen i dagtilbuddet. Derfor skal der skabes gode læringsmiljøer for både hverdagsrutiner, planlagte aktiviteter og leg. Det betyder, at det er vigtigt at rette fokus mod børnenes samlede liv og hverdag, og ikke alene på de pædagogiske aktiviteter. Det vil sige, at både pædagogiske aktiviteter, leg, børnekultur og pædagogiske rutiner, som er en stor del af hverdagslivet i institutionerne, udgør en væsentlig og betydningsfuld del af børnenes liv og læring i dagtilbuddet.

Det fysiske miljø: handler om de fysiske rammer indendørs og udendørs, og herunder sikkerheds – og sundhedsmæssige forhold. Når børn tilbydes et interessant og udfordrende fysisk læringsmiljø med aktive og imødekomende voksne, der inviterer til fælles udforskning, er der skabt gode betingelser for børnenes trivsel, læring og udvikling.

Det psykiske miljø: drejer sig om, hvordan børnene trives med og omgås hinanden, og med de voksne. Det handler om dynamik og sociale kompetencer i børnegruppen. Det omhandler, hvordan de voksne møder, taler og anerkender børnene. I et godt psykisk miljø bidrager fællesskab, venskaber, tryghed, tillid, omsorg, medbestemmelse, rummelighed og udfordringer til en positiv hverdag.

Det æstetiske miljø: handler om, hvordan man opfatter eller påvirkes af noget, gennem den måde, hvorpå det føles, ser ud, smager, lyder og lugter – man opfatter omgivelserne gennem sanserne. Det handler om stemning og atmosfære. Et motiverende æstetisk miljø giver børnene positive og udfordrende sanseoplevelser, der understøtter deres læring.

Det er vigtigt, at alle tre ovenstående elementer er i spil, og kædes sammen. Først når disse tre ting går hånd i hånd og sikrer afsæt for de pædagogiske aktiviteter, er der tale om et læringsmiljø af høj kvalitet. Læringsmiljø er mere end fysisk og æstetisk indretning. Det handler også om synet på læring og at reflektere over, hvordan man kobler forståelsen af læring med tilrettelæggelse af pædagogikken.

“Læringsmiljøet skal være frækt og provokerende, og det skal være æstetisk, sansende og byde på noget.”

Stig Broström

Pædagogiske rutiner

De pædagogiske rutiner rummer store potentialer i at styrke børnenes læring og læringsprocesser. Pædagogik i daginstitutionerne er andet og mere end pædagogiske aktiviteter og projekter.

De pædagogiske rutiner er skelettet i det pædagogiske arbejde. Rutinerne udgør en central del i hverdagslivet – og er særdeles betydningsfulde, idet de er daglige, tilbagevendende, vedvarende og spredt over hele dagen. Disse rutiner udgør rytmen, som de pædagogiske aktiviteter udfolder sig i.

Det pædagogiske personales opgave er at:

- have klare intentioner med børnenes læring, og didaktiske overvejelser med blik for, hvordan praksis kan rammesættes, organiseres og tilrettelægges, således at børnene får de bedste betingelser for at lære og udvikle sig – ikke alle børn har forudsætninger for at indgå i "fri leg".
- have øje for, at der er tilbud, der appellerer til børn med forskellige personligheder, temperament og køn.
- have fokus på både inde- og uderummets indretning i forhold til at understøtte positive lærings- og sanseoplevelser, der udfordrer barnets nysgerrighed, skaber stemninger og giver barnet mulighed for at skabe og udtrykkesig.
- skabe forskellige læringsmuligheder i både planlagte og spontane forløb, så børnene udfordres, med tilpas høje forventninger, i nærmeste udviklingszone.
- indrette rum, der er fleksible, og viser en tydelig rum identitet, samt inddele rum i rum. Rummet bliver således en medspiller til at guide børnene til leg og læring.
- arbejde i mindre grupper hen over dagen. Dette øger kvaliteten i samspillet. Derfor er det vigtigt at prioritere og give plads til forskellige størrelser af grupper dagen igennem.
- inddrage digitale medier som en naturlig del af det pædagogiske arbejde og med børnene som aktive deltagere.

"Læring i dagtilbud sker i en vekslen mellem bl.a. børneinitierede lege, voksenplanlagte aktiviteter og rutinesituationer"

Mastergruppen

Forældresamarbejde - et fællesansvar

Forældrene har det primære ansvar for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Det har stor betydning, at forældre og dagtilbud sammen skaber rammen for et konstruktivt og ansvarsfuldt samarbejde.

Derfor er det vigtigt, at både forældre og dagtilbud er bevidste om deres ansvar, roller og handlemuligheder.

Et velfungerende forældresamarbejde styrker det enkelte barns selvværd, og både det enkelte barns og børnegruppens motivation og muligheder for at opleve og forstå verden og engagere sig i både det sociale liv, kultur, demokrati og samfund.

Det er vigtigt, at forældresamarbejdet er præget af åbenhed, dialog og gensidighed.

Forældresamarbejde foregår på mange forskellige niveauer:

- Det formelle som forældrebestyrelse, forældreråd, forældremøder og samtaler
- Den uformelle daglige kommunikation om barnet
- Sparring i forhold til det enkelte barn, forældres behov og dagtilbuds behov
- Det generelle i forhold til børnegruppen

Det er vigtigt at fokusere på det fælles ansvar for barnets trivsel, læring og udvikling.

En forudsætning for at samarbejdet mellem forældre og dagtilbud lykkes er, at begge parter anerkender hinanden som ligeværdige partnere og at dagtilbudet sammen med forældrene finder frem til, hvordan barnets læring og udvikling understøttes bedst og laver konkrete aftaler i forhold til dette.

Således bindes barnets to verdener sammen.

Hjemmelæringsmiljøet har afgørende betydning for barnets udvikling og læring.

Et godt hjemmelæringsmiljø før folkeskolen har markant større betydning for barnets uddannelsesmæssige succes end dagtilbuddets kvalitet.

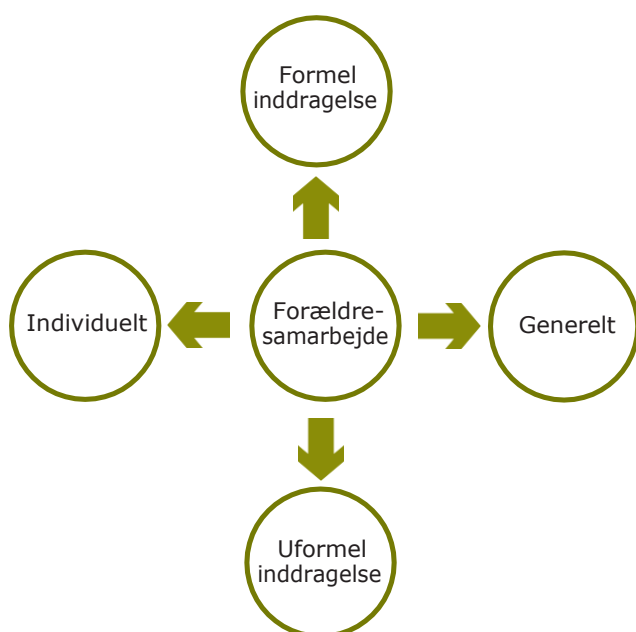
Et godt hjemmelæringsmiljø kan have afgørende betydning for det enkelte barns udvikling, og derfor er det vigtigt, at forældre kan rådføre sig og sparre med personalet om, hvordan det kan gøres.

“Hjemmelæringsmiljøet har afgørende betydning for barnets senere kompetencer og forældrenes bevidsthed om egen rolle i barnets læring, har effekt på barnets videre udvikling.”

Andersen og Nielsen

Det pædagogiske personales opgave er at:

- rammesætte forældresamarbejdet på alle niveauer.
- inddrage områdebestyrelserne og forældrerådene i de overordnede rammer for udarbejdelse af politikker, pædagogiske læreplaner mm, samt være i dialog med dem om disse.
- skabe struktur og mulighed for den daglige kommunikation.
- arbejde med fokus på at forældrene skal opleve sig hørt og set.
- sikre ligeværdig og differentieret tilgang til den enkelte familie.
- drøfte hvordan forældrene både kan understøtte deres eget barns udvikling og samtidig være med til at understøtte et inkluderende børnefællesskab.
- være i dialog med forældrene om, hvordan de bedst støtter op om børnenes venskaber, f.eks. gennem legeaftaler og lignende, hvor forældrene er aktivt inddraget.
- sikre en klar definition af, hvad der er personalets roller og opgaver og hvad der er forældrenes og udarbejde konkrete aftaler i forhold til dette.
- skabe klare rammer for, hvordan forældre kan få sparring og vejledning.
- give forældrene viden om deres egen betydning for deres barns læring, trivsel og udvikling.

“Samarbejdet mellem forældre og fagprofessionelle skal være tydeligt, ligeværdigt og konkret

Andersen og Nielsen

Didaktik

Det pædagogiske personales overordnede opgave er at skabe et trygt og omsorgsfuldt udviklings- og læringsmiljø, hvor børn trives både fysisk og psykisk.

For at opnå en høj pædagogisk kvalitet, er det nødvendigt at kunne reflektere over egen praksis og tænke didaktisk – det vil sige systematisk at planlægge, gennemføre, reflektere og justere/evaluere både i de planlagte pædagogiske forløb og de pædagogiske rutiner. Der er således en opgave for ledelsen i at skabe rammerne, så det pædagogiske personale kan få mulighed for at arbejde didaktisk. Og en opgave for det pædagogiske personale i at gøre sig didaktiske overvejelser om den pædagogiske praksis i forhold til den aktuelle børnegruppe.

En planlagt pædagogisk praksis er kendetegnet ved, at det pædagogiske personale har nogle mål og intentioner med, hvad de gerne vil have, at børnene skal lære og erkende - de voksne "skal være ude på noget". Samtidig skal det pædagogiske personale være situationsbevidste, hvilket betyder, at de skal have en evne og følsomhed til at reagere på barnets begyndelser (initiativer, udspil), så der skabes en meningsfuld forbindelse mellem situationen, læreplanen og interaktionen med barnet/børnegruppen. Der skal med andre ord være evne og vilje til at tage barneperspektivet og møde barnet/børnene i nuet, med læreplanen i baghovedet.

Kvaliteten af interaktionen mellem det pædagogiske personale og børnene er den mest betydningsfulde enkeltfaktor med direkte betydning for børnenes trivsel, læring og udvikling.

Det pædagogiske personales tilgang kan beskrives som 2 aspekter eller "to ben", dersamarbejder.

1. Det ene ben – relationsaspektet – omhandler tilknytning. At kunne vise indføling, varme, empati, og have øje for barnets perspektiv, hvilket fremmer barnets trivsel, sociale kompetencer og grundlaget for kognitiv læring og dannelse.
2. Det andet ben – stimuleringsaspektet – handler om både at kunne igangsætte relevante aktiviteter og kunne gribe igangværende aktiviteter. At kunne facilitere, kommunikere og involvere sig på en sådan måde, at børnene oplever læring som en del af legen og derigennem fremmer deres kognitive færdigheder.

Det kræver bevidste overvejelser og handlinger i forhold til struktur og organisering at kunne yde høj pædagogisk kvalitet. Det har stor betydning, at den pædagogiske leder er tæt knyttet til kerneopgaven og de didaktiske processer, som fremmer børnenes læring og trivsel. Den pædagogiske leder har en særlig opgave i at sikre, at der er en tydelig definering af kerneopgaven, og at der skabes en struktur og organisering, der har barnet i centrum. Ligeledes skal der skabes en kultur, hvor didaktiske overvejelser og læreplaner er integreret og anvendes systematisk, og hvor aktuel viden og relevant forskning bringes i spil. En kultur, hvor feedback og refleksion over egen praksis er en naturlig del, og hvor lederen ikke blot skaber rammerne, men også er aktiv på sidelinjen.

"Praksisnær kompetenceudvikling er effektiv, især når det handler om forbedringer af praksisser til fordel for børns læring"

Rambøll

Overgange

I Næstved kommune er der udarbejdet brobygningsmateriale for henholdsvis overgang fra vuggestue/dagpleje til børnehave og fra børnehave til skole.

[Læs vores materiale om brobygning.](#)

Formål/mål med brobygningen er beskrevet således:

Vuggestue/dagpleje til børnehave

- at give børnene den bedst mulige start ved overgangen fra dagpleje/vuggestue til børnehave.
- at give børnene kendskab til de nye rammer, samværsformer og voksne og derved opleve tryghed ved overgangen.
- at skabe en systematisk indholdsmæssig pædagogisk dialog mellem de to tilbud for at give barnet de bedste betingelser for en god overgang, så barnets lærings- og udviklingsproces fortsætter.
- at dagplejerens eller vuggestuens arbejde med barnets udvikling og trivsel videreføres i børnehaven.
- at skabe tryghed hos forældrene.

Børnehave til skole

- at sikre, at børnene får den bedste introduktion til skolelivet.
- at sikre, at børnene får forhåndskendskab til de nye rammer, samværsformer samt professionelle voksne.
- at daginstitutionen arbejder bevidst med det enkelte barns udvikling, trivsel og læring på en måde, så det kan videreføres i skolen.
- at der tilrettelægges aktiviteter i brobygningsperioden, der giver barnet mod på at give sig i kast med nye spændende opgaver, der understøtter barnets mulighed for læring.
- at forældre og professionelle samarbejder om brobygningen.

En god overgang kræver, at man lærer børnene at kende, så man ved, hvad de interesserer sig for og hvordan de tænker og agerer. Derfor er det vigtigt med et systematiseret samarbejde med de voksne, der kender barnet, såvel de professionelle som forældrene.

“Gode overgange handler om kontinuitet i læring – børnene har lært alt muligt, før de begynder i skolen. Det skal de fortsætte med.

Robert Perry

Referenceliste

- Broström, S. & Hansen, M.** (2006). Pædagogik. Læring og dannelse i daginstitution og skole. København: Frydenlund
- Bruner, J.** (2004). Uddannelseskulturen. København: Hans Reitzels Forlag. Om Bruners forfatterskab af Vibeke Grøver Aukrust
- Cecchin, Daniela** (2014) Om legens væsen og betydning http://www.bupl.dk/paedagogik/leg/om_legens_vaesen_og_betydning?opendocument
- Smidt, Søren (2014) Børns leg er livsvigtig. <https://ucc.dk/aktuelt/nyheder/boerns-leg-er-livsvigtig>
- Grue-Sørensen, K.** (1975). Almen pædagogik. En håndbog i de pædagogiske grundbegreber. København: Gjellerup
- Hart, Susan** (2015) Inklusion, leg, empati (Hans Reitzels forlag)
- Hentig, H.** (1998). Dannelse. København: Hans Reitzels Forlag
- Klafki, W.** (2002). Dannelsesteori og didaktik – nye studier. (2. udgave) Århus: Klim
- Knoop, Hans Henrik** (2009) Leg, læring og kreativitet – hvorfor glade børn lærer mere.
- Kragh-Müller, Andersen & Hvitved** (2010). Gode læringsmiljøer for børn. Hans Reitzels forlag
- Krogh & Smidt** (2014). Der foregår læring hele tiden Vera nr. 68
- Lillemyr, Ole Frederik** (2015) <https://www.eva.dk/dagtilbud/bakspejlet/artikler-2008/sagde-du-situations-didaktik/view?searchterm=None> Ole Frederik Lillemyr – fra 0-14 Tema 2/2015, Leg for livet. Dansk pædagogisk forum.
- Ministeriet for børn og undervisning** (2012) "Fremtidens dagtilbud" KL (2017) Godt på vej- i forældresamarbejde.
- Ministeriet for Familie og Forbrugeranliggender.** Leg og lær (2004). En guide om pædagogiske læreplaner til alle dagstilbud og forældre med børn i dagstilbud (s. 6). <http://docplayer.dk/375093Tema-3-en-guide-om-paedagogiske-laereplaner-til-alle-dagtilbud-ogforaeldre-med-boern-idagtilbud.html>.
- Ministeriets mastergruppe** (2016). Grundlag for en styrket pædagogisk læreplan.
- Nationalt videncenter for læsning.** Tidsskriftet viden om literacy nr. 17
- Olsen, Anne Kjær** (2008). EVA. Sagde du situations-didaktik
- Om hjemmelæringsmiljø.** kilde: Tidsskriftet viden om literacy nr. 17
- Perry, Robert** (2016) Marie Moos: Gode overgange handler om kontinuitet. (EVA)
- Ringsmose & Staffeldt** (2013). <http://dcum.dk/boernemiljoe/boernes-læringsrum>
- Skriver- Jensen, Anders** (2014). Didaktik og dannelse. Samt slides fra oplæg i Næstved - januar 2017
- Stern, Daniel** (2001) Relationspsykologiske tilgange.
- Svinth, Lone** m.fl (2016). Barnet i Centrum. (Akademisk forlag.)
- UCC** (2016) <https://ucc.dk/forskning/forskningsprogrammer/didaktik-og-laeringsrum/aktuelle-projekter/de-paedagogiske-rutiner-0>